

# شىنجاڭ تەزكىرىسى

1996 - يىل 1 - سان

پەسىللىك ژۇرنال

ئومۇمىي 34 - سان

13 - يىل نەشرى

## ※ بۇ ساندا ※

### ھۆججەتلەر

- 2 - نۆۋەتلىك جۇڭگو تەزكىرە يېتەكچىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1 - قېتىملىق يىغىنىنىڭ خاتىرىسى ... (1)
- تەزكىرىچىلىك خىزمىتىگە بولغان رەھبەرلىكنى داۋاملىق كۈچەيتىلى ... لى تېيىڭ (6)
- ئاپتونوم رايونلۇق 3 - قېتىملىق تەزكىرە خىزمىتى يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز ... جانا بىل (9)
- ئاپتونوم رايونلۇق 3 - قېتىملىق تەزكىرە خىزمىتى يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز ... يۈسۈپ ئەيسا (16)
- سۈپەتكە كاپالەتلىك قىلىپ، سۈرئەتنى تېزلىتىپ، يول ئېچىپ ئىلگىرىلەپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ يېڭىچە تەزكىرە تۈزۈش خىزمىتىنى ئومۇميۈزلۈك ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن تىرىشىپ كۈرەش قىلالى
- ... بەي يۈشى (22)
- ئاپتونوم رايونلۇق 3 - قېتىملىق تەزكىرە خىزمىتى يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز ... فېڭ دا جېن (41)
- تەزكىرە ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ تەركىبىدىكى خادىملار ... (45)
- 1996 - يىللىق خىزمەتلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى ... (46)

### خىزمەت نەتىقىتى

- يىغىن خەۋەرلىرى ... (48)

### تارىخ سەھىپىسىدە

- كۇچا تەلەمەت داۋىنى ھاشىرى ... ھۈسەيىن ئىمىن ھاجى (50)
- ل. مۇتەللىپنىڭ قەتلى قىلىنىشىغا دائىر مەلۇماتلار ... تۇرسۇن ئەرشىدىن (54)
- ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى دەۋرىدىكى مايتاغ نېفىت كومپانىيىسى ... سېيىت ئۆمەر (60)

تۈركىي خەلقلەرنىڭ قەدىمكى ئۇرۇق - قەبىلىلىرى ..... تۇرسۇنمۇھەممەت ساۋۇت (68)

مەشھۇر شەخسلەر

ۋەتەن ئالدىدىكى ئۆمۈرلۈك خاتالىق ..... لو شاۋۋېن (74)

كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتى

ئىسىم - فامىلە توغرىسىدىكى تەتقىقاتنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرالى ..... تاشقىن (85)

يەر ناملىرى تەتقىقاتى

تەكلىماكان ئەتراپىدىكى قەدىمكى شەھەرلەر ..... ئىبراھىم مۇتىنى (101)

مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى

خوتەندىكى قەدىمكى شەھەر، ئىبادەتخانى ئىزلىرى ..... بارات ئىمىن (113)

گۇما جامەسى ..... مۇختەرمامۇت مۇھەممىدى (115)

ئۆرپ - ئادەتلەر

ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ ئەنئەنىۋى كىيىمى — تەلپەك ۋە پەرىجە ..... غەيرەتجان ئابدۇللا كالدىر (117)

جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتىنى ئىدارە قىلىش تارىخى

§ 9. تاڭ سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرتنى قولدىن بېرىپ قويۇشى ..... (120)

مەسلىھەتچىلەر: ئۇيغۇر سايرانى، ئىمىن تۇرسۇن، ھاكىم جاپپار  
باش مۇھەررىر: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى  
مۇئاۋىن باش مۇھەررىرلەر: غوجا ئەخمەت يۈنۈس، قادىر ھاپىز، ئابدۇرۇپ ئېلى  
تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى): ئابدۇرۇپ ئېلى،  
ئابدۇشۈكۈر تۈردى، ئابدۇقېيۇم غوجا، غوپۇر قادىر، غوپۇر ھوشۇر ئىسيار،  
غوجا ئەخمەت يۈنۈس، قادىر ھاپىز، قاسىم غوجا، قۇربان مامۇت، مەھمەت ئابلا،  
نۇرمۇھەممەت دۆلەتى، ئوبۇل ئىسلام، يۈسۈپجان ئەخمەدى  
مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىز ئورخۇن

# شىنجاڭ تەزكىرىسى

1996 - يىل 2 - سان

پەسىللىك ژۇرنال

ئومۇمىي 35 - سان

13 - يىل نەشرى

## ※ بۇ ساندا ※

### ھۆججەتلەر

- 2 ..... ئاپتونوم رايونلۇق 3 - نۆۋەتلىك تەزكىرە كومىتېتى 1 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ خاتىرىسى  
..... ئاپتونوم رايونلۇق 3 - نۆۋەتلىك تەزكىرە كومىتېتىنىڭ 1 - ئومۇمىي يىغىنىدا سۆزلەنگەن سۆز  
5 ..... ئابلىت ئابدۇرېشىت

### تارىخ سەھىپىسىدە

- 9 ..... «تورپاق يىغىلىقى» توغرىسىدا ..... ئوسمان تۆمۈر  
12 ..... ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا دائىر ئىككى مەسىلە ..... سەئىدۇللا سەيپۇللايىۋ  
20 ..... «تارىخىي شاھرۇخى» دىكى شىنجاڭغا دائىر مەلۇماتلار ..... قۇربان تۇران  
..... ئېلىمىزنىڭ چېگرا رايونلارنى باشقۇرۇش تۈزۈمىنى يېقىنقى زامانغا مۇۋاپىقلاشتۇرۇش يولىدىكى  
23 ..... مۇھىم ھەرىكەتلەر ..... ۋۇفۇخۇەن  
..... خرىستىئان دىنىنىڭ قەدىمكى قەشقەر رايونىدىكى تەسىرى ۋە شۋېتسىيە خرىستىئان دىنى تارقىتىش  
26 ..... جەمئىيىتىنىڭ قەشقەردە تۇرۇشلۇق ۋەكالىتەتخانىسى ..... ئادىل مۇھەممەت تۇران

### مەشھۇر شەخسلەر

- 30 ..... خەمەت ۋەكىلى قەلبىمىزدە مەڭگۈ ھايات ..... ئابدۇۋەلى كەرىم

### تارىخىي ئەسلىمە

- 33 ..... ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ چۆچەكتىكى قىسمەن پائالىيىتى ..... تاھىر تاشبايىۋ

### ئۇيغۇر تەزكىرىچىلىكىدىن

- 44 ..... ئىلى خەلقىنىڭ يەتتە سۇغا كۆچۈشى ..... ئىمىنجان باھاۋۇدۇن

بەر ناملىرى تەتقىقاتى

توپونىمغا دائىر ئىزدىنىشلەر ..... ئىمىن تۇرسۇن 53

ئىلمىي مۇھاكىمە

ئورخۇن ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ جەمئىيەت خاراكتېرى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە ... ئەخمەت سۇلايمان 67

مىللەتلەرنى تونۇشتۇرۇش

غەربىي يۇرتتىكى قەدىمكى قوۋم — ئېفىئالىتلار ..... ئابلىت نۇردۇن 72

تۈنۈگۈن ۋە بۈگۈن

قۇمۇلدا ئۇيغۇر ئۆيۈشمىسى ۋە سانايى نەفسە ..... ئەخمەت ئىمىنھاجى جۈبەيرى 75

مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى

يەكەندىكى بىر قىسىم قوغدىلىدىغان مەدەنىيەت يادىكارلىق ئىزلىرى ..... ياقۇپ ئەمەت 78

گۆھەر زېمىندا

شىنجاڭنىڭ يەرلىك بېلىقلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى ..... ئابلىمىت ئابدۇقادىر 83

جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتىنى ئىدارە قىلىش تارىخى

§ 11. تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك بىلەن غەربىي يۇرتنىڭ سودا ۋە مەدەنىيەت

ئالاقىسى ..... 87

مەسلىھەتچىلەر: ئۇيغۇر سايرانى، ئىمىن تۇرسۇن، ھاكىم جاپپار

باش مۇھەررىر: نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

مۇئاۋىن باش مۇھەررىرلەر: غوجا ئەخمەت يۇنۇس، قادىر ھاپىز، ئابدۇرۇپ ئېلى

تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى): ئابدۇرۇپ ئېلى،

ئابدۇشۈكۈر تۇردى، ئابدۇقېيۇم غوجا، غوپۇر قادىر، غوپۇر ھوشۇر نىيازى،

غوجا ئەخمەت يۇنۇس، قادىر ھاپىز، قاسىم غوجا، قۇربان مامۇت، مەھمەد ئابلا،

نۇرمۇھەممەد دۆلەتى، ئوبۇل ئىسلام، يۈسۈپجان ئەخمەدى

بۇ ساننىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت روزى

# شىنجاڭ تەزكىرىسى

1996 - يىل 3 - سان

پەسىللىك ژۇرنال

ئومۇمىي 36 - سان

13 - يىل نەشىرى

## ※ بۇ ساندا ※

### ھۆججەتلەر

- 1 ..... تەزكىرىچىلىك خىزمىتىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش  
5 ..... شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تەزكىرە ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ نىزامنامىسى

### خىزمەت تەتقىقاتى

- ..... مۇئاۋىن مۇدىر بەي يۈشى جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەش ۋىلايەت، ئوبلاستقا بېرىپ تەزكىرىچىلىك  
8 ..... خىزمىتىنى تەكشۈردى

### تارىخ سەھىپىسىدە

- 13 ..... «غەربىي يۇرتتىكى تۈركىي خەلقلەر تارىخى» دىن پارچە ..... س. گ. كىياشتورنىي  
..... كۈرە چېگرا ھەربىي رايونى ۋە سۈيىدۈڭ ناھىيىسىنىڭ مائارىپ تەرەققىيات تارىخىدىن ئۇچۇر. . . .  
25 ..... ئۈرۈمچى - يەنئەن ئارىلىقىدا سىمسىز تېلېگراف ئالاقىسى يولغا قويۇلغانلىقىنىڭ باش - ئاخىرى .  
34 ..... چياۋ رېنشىن  
70 يىل بۇرۇن شىنجاڭدا تارقالغان ۋابا كېسلى ..... يىن جىيى 38

### يەر ناملىرى تەتقىقاتى

- 41 ..... توپونىمغا دائىر ئىزدىنىشلەر (داۋامى) ..... ئىمىن تۇرسۇن  
54 ..... «تۈركىي تىللار دىۋانى» دىكى يەر - جاي ناملىرىنىڭ تارىخىي قىممىتى ..... غ. يۈنۈس

### مەشھۇر شەخسلەر

- 59 ..... ئەيسا ئالپتېكىننىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى ..... لوشاۋۋېن  
68 ..... ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئۇيغۇر شىپاخانىسى ۋە مەڭلىك ئۇستا ..... ئىسمائىل مەڭلىك

ئىلمىي مۇھاكىمە

71 ئۇيغۇرلاردىكى باش كىيىم ئىزچىللىقى توغرىسىدا مۇلاھىزە ..... ۋەلى كېرىم

مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى

75 يوپۇغا ناھىيىسىدىكى مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ..... ئوبۇل مەخمۇت

78 توڭگۇزباش قەدىمكى شەھىرى خارابىسى ..... ئىبراھىم ئەلقەم

تۈنۈگۈن ۋە بۈگۈن

79 غۇلجا شەھىرىدىكى «تائالىيە مەكتىپى» توغرىسىدا ..... ئەدھەم ئابدۇمىجىت

شىنجاڭدىكى كەسىپلەر

83 ئۇيغۇرلاردا پىلىچىلىك ..... شېرىپ خۇشتار

ئۇزۇن ئۆمۈر چولپانلىرى

85 توختىرىيەم ھاجىم ..... تۇرسۇنمۇھەممەت ھۈسۈن

بىلىپ قېلىڭ

ئارخېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش تەكلىماكان قۇملۇقىدىكى مۇھىتنىڭ ئۆزگىرىش سىرلىرىنى ئېچىپ

86 تاشلىدى ..... تاشلىدى

جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتىنى ئىدارە قىلىش تارىخى

89 12. غەرب دىنىلىرىنىڭ شەرققە تارقىلىشى ..... 12

مەسىلىھەتچىلەر: ئۇيغۇر سايرانى، ئىمىن تۇرسۇن، ھاكىم جاپپار

باش مۇھەررىر: نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

مۇئاۋىن باش مۇھەررىرلەر: قادىر ھاپىز، غوجا ئەخمەت يۈنۈس، ئابدۇرۇپ ئېلى

تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى): ئابدۇرۇپ ئېلى،

ئابدۇشۈكۈر تۇردى، ئابدۇقېيۇم غوجا، غوپۇر قادىر، غوپۇر ھوشۇر نىيازى،

غوجا ئەخمەت يۈنۈس، قادىر ھاپىز، قاسىم غوجا، قۇربان مامۇت، مەھمەد ئابلا،

نۇرمۇھەممەد دۆلەتى، ئوبۇل ئىسلام، يۈسۈپجان ئەخمەدى

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىز ئورخۇن

# شىنجاڭ تەزكىرىسى

1996 - يىل 4 - سان

پەسىللىك ژۇرنال

ئومۇمىي 37 - سان

13 - يىل نەشىرى

## ※ مۇندەرىجە ※

### خىزمەت تەتقىقاتى

- 1 «شىنجاڭ تەزكىرىسى» ژۇرنىلىنى تېخىمۇ ياخشى چىقرايلى ..... نۇرمۇھەممەت دۆلەتى  
يولداش نۇرمۇھەممەت دۆلەتى شەرقىي شىنجاڭ رايونىغا بېرىپ خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈردى. . . .  
7 ..... ئابدۇرېھىم ياقۇپ  
قۇمۇل شەھىرى تەزكىرە تۈزۈش ۋە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاشتا كۆرۈنەرلىك نەتىجىگە ئېرىشتى  
9 ..... سائىدە تەگۈل ئەمەت  
تەزكىرە ئوبزورغا مۇھتاج ..... غوپۇر ھوشۇر نىيازى 11

### سوتسىيالىستىك يېڭى تەزكىرىلەردىن

- «كۇچا ناھىيىسى تەزكىرىسى» نىڭ 24 - قىسمىدىن. 6. ئۇرۇش ۋەقەلىرىدىن قىسقىچە خاتىرە 15

### تارىخ سەھىپىسىدە

- 26 ئەخمەتجان قاسىمنىڭ تۇرپانغا كېلىشى ..... نۇرىدىن ساتتار  
قەدىمكى ئۇيغۇر يازما يادىكارلىقلىرىنىڭ چەت ئەللەردە تەتقىق قىلىنىش ئەھۋالى ماخمۇت ئابدۇۋەلى 30  
ئاقسۇنىڭ XV ۋە XX ئەسىرگىچە بولغان نوپۇس ئەھۋالى ..... نۇرۇللا مۆمىن 34  
تاناتوڭانىڭ موڭغۇل مەدەنىيىتىگە قوشقان تۆھپىسى ..... ئالىيە ئەنۋەر 39

### تارىخىي ئەسلىمە

- 41 يېقىنقى زامان تارىخىمىزدىكى ماجەنىسە ھەققىدە بىلىدىغانلىرىم ..... مۇھەممەت ئىمىن قۇربان  
45 جاپالىق چېنىقىشنىڭ شېرىن مېۋىسى ..... زۇننۇن ئەلى

### كىشى ئىسىملىرى تەتقىقاتى

- 48 ئىسلامىيەتتىن ئىلگىرىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئىسىم قويۇش سەنئىتى ..... ئابلىز ئورخۇن

### يەر ناملىرى تەتقىقاتى

- پەيزاۋات ۋە مارالبېشى ناھىيىلىرىدىكى قىسمەن يەر ناملىرى توغرىسىدا ..... ئابلىت ئابباس 53  
ئەلئىددىن مۇھەممەت خوتەنى ۋە ئەللەمە كەنتى توغرىسىدا ..... رەجەپ يۈسۈپ 58

### مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى

- قاراقاش ھېيتگاھ جامەسى ..... توختىمۇھەممەت نۇرمۇھەممەت 60  
كۇچا سۇ بېشى بۇددا خارابىسىدىن تېپىلغان جەسەت كۈلى قۇتىسى ..... ئۆمەر جان ھەسەن 62

### شىنجاڭدا ئەڭ

- شىنجاڭنىڭ تۇنجى ئاۋىئاتسىيە پوچتا تامغىسى ..... رېشىت راخمان 64

### ئۆرپ - ئادەتلەر

- دۇنخۇاڭ بۇددا مىڭئۆيلىرى تام رەسىملىرىدىكى ئۇيغۇر كىيىم - كېچەكلىرى ..... 66

### مەشھۇر شەخسلەر

- ۋۇجۇڭشىن ۋە مەسئۇد ..... خۇاڭ جىيەنخۇا 68  
قاسىم پالۋان ..... ئابلىمىت ئابدۇللا 77

### تەزكىرە گۈلزارى

- رۇبائىلار ..... رېشىت مەخسۇت 81

### جۇڭگونىڭ غەربىي يۇرتىنى ئىدارە قىلىش تارىخى

- IV باب بەش دەۋر ۋە سۇڭ سۇلالىسىنىڭ غەربىي يۇرت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ..... 82

- «شىنجاڭ تەزكىرىسى» ژۇرنىلىنىڭ 1996 - يىللىق ئومۇمىي مۇندەرجىسى ..... 88

مەسلىھەتچىلەر: ئۇيغۇر سايرانى، ئىمىن تۇرسۇن، ھاكىم جاپپار

باش مۇھەررىر: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى

مۇئاۋىن باش مۇھەررىرلەر: قادىر ھاپىز، غوجائەخمەت يۈنۈس، ئابدۇرۇپ ئېلى

تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى (ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى): ئابدۇرۇپ ئېلى،

ئابدۇشۈكۈر تۇردى، ئابدۇقېيۇم غوجا، غوپۇر قادىر، غوپۇر ھوشۇر نىيازى،

غوجائەخمەت يۈنۈس، قادىر ھاپىز، قاسىم غوجا، قۇربان مامۇت، مەھمەد ئابلا،

نۇرمۇھەممەت دۆلەتى، ئوبۇل ئىسلام، يۈسۈپجان ئەخمىدى

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىز ئورخۇن